

STEREOTIPI – PREPREKA ILI POMOĆ U STJECANJU INTERKULTURALNE KOMUNIKACIJSKE KOMPETENCIJE?

*Maja Barac**

Filozofski fakultet u Rijeci

*Nataša Košuta**

Filozofski fakultet u Rijeci

Polazeći od potrebe razvijanja interkulturalne komunikacijske kompetencije u okviru suvremene nastave stranoga jezika, a u skladu sa smjernicama koje predlaže Zajednički europski referentni okvir za jezike (ZEROJ), pristupa se istraživanju stereotipnih predodžbi na uzorku studenata njemačkoga jezika i književnosti. Istraživanjem se ispitivala procjena istinitosti tvrdnji u trima kategorijama – izgled, karakterne osobine i navike Nijemaca. Statističkom je analizom podataka utvrđena statistički značajna procjena istinitosti tvrdnji u pojedinim kategorijama što ukazuje na moguće metodičke implikacije. Dobiveni rezultati mogli bi pomoći u razmatranju potrebe tematiziranja stereotipa u nastavi njemačkoga jezika na akademskoj razini učenja te razmatranju uloge nastavnika u posredovanju sociokulturalnih znanja o zemlji jezika cilja kao važnoga segmenta interkulturalne komunikacijske kompetencije.

Ključne riječi: stereotipi, interkulturalna komunikacijska kompetencija, njemački kao strani jezik, akademska razina učenja

* Maja Barac, Filozofski fakultet u Rijeci, mbarac@ffri.hr

* Nataša Košuta, Filozofski fakultet u Rijeci, nkosuta@ffri.hr

1. UVOD

1.1. Stereotip kao slika kulturne i društvene zajednice

Svaki učenik stranoga jezika posjeduje određena kulturološka znanja, a njegove predodžbe, stavovi i osjećaji prema jeziku cilju i ciljnoj kulturi izgrađuju se u doticaju s kulturom jezika cilja putem različitih medija koji, uz materinski jezik te stav bliže i šire okoline, utječu na njihovo formiranje. No, strana se kultura uglavnom promatra iz vizure vlastite i pritom nerijetko dolazi do (pretjeranoga) uopćavanja, te vrednovanja nove kulture pomoću vrijednosti vlastite, što u konačnici zna rezultirati pogrešnim i netočnim predodžbama – stereotipima (Vrhovac, 1999). Stereotipi su slike koje stvaramo o vlastitoj kulturi i društvenoj zajednici (autostereotipi) ili o drugim kulturama i društvenim zajednicama (heterostereotipi) (O'Sullivan, 1992). To su predodžbe o osobama i grupama, događajima, stvarima u okolini koje su čvrste, dugoročno iste, teško se mijenjaju s novim iskustvima, većinom su pozitivno ili negativno ocijenjene i emotivno obojene te u tom pogledu predstavljaju ekstremni primjer društvenoga stava (Ivanetić et. al., 2002 prema Fuchs et. al., 1988). Kod stvaranja suda koji je u osnovi stereotipa, uzima se u obzir samo mali broj površnih obilježja dotičnoga činjeničnog stanja (ibidem), a kako navodi Krumm (1992), to su (mentalne) slike koje imaju više veze s vlastitom percepcijom nego sa stranom stvarnošću. Bausinger (1988) o njima govori kao o nekritičnim uopćavanjima koja su relativno otporna na promjene i ističe kako je njihovo jednostrano prihvaćanje, kao i kategoričko negiranje u procesu poučavanja (i učenja) stranoga jezika – jednako pogrešno.

Imajući u vidu navedeno pristupilo se provedbi ovoga istraživanja usmjerenoga na preispitivanje uloge stereotipa u okviru kolegija jezičnoga modula na studiju njemačkoga jezika i književnosti.

Cilj je istraživanja bio ispitati postojanje stereotipnih slika (bilo pozitivnih ili negativnih) o Nijemcima u predodžbama studenata preddiplomskoga studija njemačkoga jezika i književnosti. U sklopu istraživanja željela se utvrditi razlika u predodžbama studenata s obzirom na tri kategorije (Izgled, Karakterne osobine i Navike), godinu studija, na okruženje u kojem su studenti učili/usvajali njemački jezik te s obzirom na komunikaciju s izvornim govornicima njemačkoga jezika e-poštom ili *chatom*. Isto se tako željelo ispitati postoji li razlika u

predodžbama u skupini studenata koji su njemački jezik usvajali u autentičnome okruženju s obzirom na duljinu boravka.

1.2. Stavovi prema govornicima stranih jezika

Ispitivanja stavova o jezicima, koja najčešće obuhvaćaju i stavove o govornicima pojedinih jezika, započela su 60-ih i 70-ih godina prošloga stoljeća (Desnica-Žerjavić, 2006), a u nas dvadesetak godina kasnije (Balažić Bulc i Požgaj Hadži, 2009). U okviru tih istraživanja potvrđeno je da se kroz međusobni odnos različitih jezičnih zajednica izgrađuju stereotipne slike, odnosno nesvjesni stavovi i predrasude o jeziku i govornicima koje jedna jezična zajednica ima o drugoj (Desnica-Žerjavić, 2006). Slika koju pojedinac stvara pri susretu s govornikom nekoga drugog jezika zapravo je odraz, kako njegovih stavova i stereotipa prema pripadnicima te kulture, tako i stavova šire okoline i društva u kojem živi (Balažić Bulc i Požgaj Hadži, 2009). U okviru dosadašnjih istraživanja utvrđeno je da su učenici prvih razreda osnovne škole uključeni u projekt ranoga učenja stranoga jezika imali neutralan ili pozitivan stav prema izvornim govornicima i da se on nije razlikovao od stava njihovih roditelja (Mihaljević-Djigunović, 1993). Ispitivanje stavova učenika viših razreda osnovne škole prema Nijemcima pokazalo je kako se smanjenje predrasuda prema pripadnicima ciljne kulture ne može povezati s duljinom učenja jezika (Šenjuga, 2008). Istraživanje stereotipnih predodžbi na uzorku srednjoškolaca, učenika engleskoga jezika, ukazalo je na moguću povezanost frekvencije određenoga stereotipa i tema koje se obrađuju u udžbenicima za pojedine razrede (Petraović, 2010 prema Mihaljević-Djigunović, 1998).

Promišljanja i istraživanja predodžbi o vlastitome i stranome ukazuju na potrebu uklanjanja stereotipa i predrasuda te razvijanje tolerancije prema kulturi jezika cilja (Ivanetić et al., 2002; Glahn, 2005; Šenjuga, 2008), ali i otvaraju pitanje utjecaja nastave (Huth, 1998; Novak Milić, 2006; Bogdanić i Cindrić, 2009), nastavnih materijala (Levy-Hillerich, 2005; Bilić-Štefan, 2008; Majjala, 2008; Petraović, 2010), a time i nastavnika (de Lucia, 1998; Namgalies, 1998; Bilić-Štefan, 2006; Camerer, 2007) na proces stjecanja interkulturalne komunikacijske kompetencije.

Interkulturalna se komunikacijska kompetencija prema Zajedničkom europskom referentnom okviru za jezike (ZEROJ) koji daje smjernice za oblikovanje nastave stranih jezika na europskoj razini može

definirati kao sposobnost uspješne komunikacije s pripadnicima drugih kultura u čijoj je osnovi poznavanje sličnosti i razlika između polazišne i ciljne kulture te razumijevanje njihova odnosa (ZEROJ, 2005). U skladu s ciljevima jezične politike Vijeća Europe navedenima u ZEROJ-u potrebno je između ostaloga poticati uzajamno razumijevanje i toleranciju te poštivanje identiteta i kulturne različitosti i to na svim obrazovnim razinama.

2. METODOLOGIJA RADA

Istraživanje je provedeno na uzorku od 87 studenata dvopredmetnoga preddiplomskog studija njemačkoga jezika i književnosti Filozofskoga fakulteta u Rijeci (31 student prve godine, 28 studenata druge godine i 28 studenata treće godine) koji su se pri upisu na studij razlikovali po izloženosti njemačkome jeziku i duljini njegova učenja. Od ukupnoga broja studenata, 41 student živio je na njemačkome govornom području između jedne i dvanaest godina (12 studenata prve godine, 15 studenata druge godine i 14 studenata treće godine). Za potrebe istraživanja učinjena je razlika između studenata koji su njemački jezik učili u institucionaliziranim uvjetima i onih koji su ga usvajali u autentičnome okruženju (povratnika).

Istraživanje je provedeno u dva koraka. U prvom su koraku, u ožujku akademske godine 2008./2009., anketirani studenti preddiplomskoga studija njemačkoga jezika i književnosti s riječkoga Filozofskog fakulteta. Ispitanicima je podijeljen anketni listić s jednim pitanjem otvorenoga tipa (*Što znate o kulturi zemalja čiji jezik učite?*) na koje su ispitanici trebali odgovoriti u obliku natuknica. Provođenje ankete bilo je anonimno.

Pomoću prikupljenih podataka dobivene su čestice za upitnik. Iz odgovora ispitanika izostavljeni su navodi koji se odnose na činjenično znanje jer nisu predmetom ovoga istraživanja te navodi koji se odnose na Austriju i Švicarsku jer su se sporadično javljali. Čestice za upitnik izdvojene su prema kriteriju zastupljenosti odgovora ispitanika, od najčešće do najrjeđe zastupljenih i to u podjednakom omjeru kako bi se dobio reprezentativan uzorak čestica i izbjegao visok stupanj slaganja odnosno neslaganja s većinom tvrdnji u upitniku. Na temelju odabranih 27 čestica (vidi Prilog) sastavljen je upitnik sa skalom Likertova tipa. U njemu su s jednakim brojem čestica bile zastupljene 3 kategorije:

predodžbe koje se odnose na izgled (npr. *Nijemci imaju plavu kosu, Nijemci su svijetle pti, Nijemci imaju pivski trbuh, Nijemci izgledaju drugačije, Nijemci nose bijele čarape i sandale* itd.), karakterne osobine (*Nijemci su točni, Nijemci su uredni, Nijemci su radišni, Nijemci su otvoreni, Nijemci su škrti* itd.) i navike, pretežito prehrambene (*Nijemci vole putovati, Nijemci puno vremena provode pred televizorom, Nijemci vole kobasice, Nijemci vole pivo, Nijemci su veliki gurmani* itd.).

Ispitanici su slaganje s istinitošću pojedine tvrdnje procjenjivali na skali od 1 (neistinito, uopće nije tako) do 5 (istinito, uvijek je tako). Upitnik je proveden u prosincu akademske godine 2010./2011. na opisanom uzorku.

3. REZULTATI

Rezultati upitnika obrađeni su u programu za statistiku SPSS 19.0. Sve su se analize radile u trima navedenim kategorijama – Izgled, Karakterne osobine i Navike. Rezultati predstavljaju prosječne vrijednosti ispitanika na tvrdnjama u pojedinoj kategoriji.

Odgovor na pitanje o razlikama u predodžbama studenata s obzirom na pojedine kategorije daju podatci deskriptivne statistike. Na temelju središnjih vrijednosti vidljivo je da ispitanici najistinitijima procjenjuju tvrdnje koje se odnose na navike Nijemaca. Nešto slabije procjenjuju tvrdnje koje se odnose na karakterne osobine, a najmanje točnima procjenjuju tvrdnje koje se odnose na izgled (Tablica 1.).

Tablica 1. Podatci deskriptivne statistike za cijeli uzorak

	M	SD	Minimum	Maksimum
Izgled	2,87	0,50	1,67	4,00
Karakterne osobine	3,51	0,53	1,44	4,56
Navike	3,62	0,56	2,11	4,78

Da bi se ispitalo koju kategoriju ispitanici statistički značajno procjenjuju istinitijom, provedena je ANOVA s ponovljenim mjerenjima na jednom faktoru. Navedenim je postupkom dobiven statistički značajan efekt kategorije stereotipa ($F_{(2,172)} = 73,54$; $p < 0,01$; $\eta^2 = 0,46$). Ispitanici su statistički značajno istinitijima procijenili navode koji se odnose na navike i karakterne osobine Nijemaca.

Kako bi se utvrdilo postoji li razlika u procjenama istinitosti tvrdnji u pojedinoj kategoriji kod ispitanika različitih godina studija, proveden je niz ANOVA-testova koji su pokazali da postoji statistički značajan efekt godine studija ($F_{(2,84)}=4,36$; $p<0,05$; $\eta^2=0,09$) i to na procjenu tvrdnji u kategoriji Izgled, dok za druge kategorije nije dobiven statistički značajan efekt. Tvrdnje koje se odnose na izgled Nijemaca ispitanici druge godine studija procjenjuju statistički značajno istinitijima za razliku od ispitanika prve i treće godine studija. U Tablici 2. prikazani su podatci deskriptivne statistike za procjenu istinitosti tvrdnji u kategoriji Izgled po godinama studija. Vidljivo je da ispitanici prve i treće godine studija slično procjenjuju tvrdnje koje se odnose na izgled Nijemaca, dok ih ispitanici druge godine studija procjenjuju nešto bolje, odnosno smatraju ih istinitijima (Tablica 2.).

Tablica 2. Podatci deskriptivne statistike u kategoriji Izgled po godinama studija

Kategorija	Godina			
	studija	N	M	SD
Izgled	1. godina	31	2,72	0,56
	2. godina	28	3,08	0,37
	3. godina	28	2,82	0,49

Kako bi se utvrdilo postoji li razlika u procjeni istinitosti tvrdnji u pojedinoj kategoriji među ispitanicima koji su njemački jezik učili u institucionaliziranim uvjetima ($N=46$) i onima koji su ga usvajali u autentičnome okruženju ($N=41$), provedena su tri t-testa. Testovi su pokazali da među ispitanicima prve i druge skupine ne postoji statistički značajna razlika u procjeni tvrdnji (Izgled: $t=0,55$; Karakterne osobine: $t=1,25$, Navike: $t=0,32$; $df=85$; $p>0,05$), tj. da jedni i drugi slično procjenjuju istinitost tvrdnji u pojedinoj kategoriji.

T-testom se također željelo ispitati postoji li razlika u procjenama ispitanika koji s izvornim govornicima njemačkoga jezika komuniciraju e-poštom ili *chatom* ($N=51$) i onih koji to ne čine ($N=36$). Rezultati t-testa pokazali su da skupina ispitanika koja e-poštom ili *chatom* komunicira s izvornim govornicima njemačkoga jezika tvrdnje koje se odnose na navike Nijemaca statistički značajno procjenjuje kao manje istinite od

skupine ispitanika koja ne koristi taj oblik komunikacije ($t=2,02$; $df=85$; $p<0,05$). Za ostale kategorije nije pokazana statistički značajna razlika.

Isto se tako željelo ispitati postoji li razlika u procjenama tvrdnji u pojedinoj kategoriji među ispitanicima koji su njemački jezik usvajali u autentičnome okruženju, a s obzirom na duljinu boravka. U Tablici 3. prikazani su podatci deskriptivne statistike za uzorak ispitanika koji su njemački jezik usvajali u autentičnome okruženju. Može se uočiti da ispitanici istinitost tvrdnji u kategoriji Navike i Karakterne osobine procjenjuju vrlo slično, te da tvrdnje u kategoriji Izgled procjenjuju manje istinitijima. Iz tablice se može iščitati kako su ispitanici na njemačkome govornom području proveli između jedne i dvanaest godina (Tablica 3.).

Tablica 3. Podatci deskriptivne statistike za uzorak ispitanika koji su njemački jezik usvajali u autentičnome okruženju

	M	SD	Minimum	Maksimum
Izgled	2,83	0,49	1,67	3,78
Karakterne osobine	3,59	0,51	2,11	4,56
Navike	3,60	0,65	2,11	4,78
Broj godina u inozemstvu	5,59	2,52	1,00	12,00

Za utvrđivanje povezanosti između procjene istinitosti tvrdnji i broja godina provedenih u zemlji jezika cilja izračunata je Spearmanova korelacija i utvrđena je pozitivna povezanost broja godina provedenih u inozemstvu s procjenom istinitosti tvrdnji u kategoriji stereotipa koji se odnose na navike Nijemaca ($r=0,44$; $p<0,05$). Naime, ispitanici koji su dulje boravili na njemačkome govornom području, tvrdnje u navedenoj kategoriji procjenjuju istinitijima.

4. INTERPRETACIJA REZULTATA

Budući da je riječ o specifičnoj skupini ispitanika, očekivalo se da će tvrdnje u pojedinim kategorijama ispitanici prepoznati kao stereotipe i samim time procijeniti manje istinitima ili neistinitima, bez obzira na to što se kao tvrdnje pojavljuju stereotipne predodžbe o Nijemcima utvrđene i prethodnim istraživanjima. No, to se nije potvrdilo. Naime, ispitanici su se statistički značajno složili s istinitošću tvrdnji u kategoriji karakternih osobina i navika Nijemaca, što ukazuje na to da je navedene stereotipe potrebno osvijestiti.

Očekivanje da će se s višom godinom studija procjena studenata razlikovati jer su usvojili više sociokulturalnih znanja i kroz razne aktivnosti i projektnu nastavu bolje upoznali ciljnu kulturu, nije se potvrdilo ni u ovome istraživanju. S obzirom na to da duljina učenja njemačkoga jezika ne utječe na smanjenje stereotipnih predodžbi o Nijemcima, očito je da se strana kultura promatra s gledišta vlastite. To navodi na promišljanje o tome kako u nastavi nedostaje sadržaja kojima bi se osvijestili stereotipi. U ovome se uzorku, međutim, ističe statistički značajna procjena studenata druge godine studija u kategoriji tvrdnji koje se odnose na izgled Nijemaca, a koje oni procjenjuju statistički značajno istinitijima, za razliku od studenata prve i treće godine. Jedno od mogućih objašnjenja jest to da je procjena ispitanika temeljena na njihovu iskustvu i kontaktima s njemačkim turistima koji su česti gosti naše obale koju posjećuju ležernije odjeveni (*Nijemci nose bijele čarape i sandale, Nijemci nemaju smisla za modu*).

Isto se tako očekivalo da će ispitanici koji su njemački jezik usvajali u autentičnome okruženju tvrdnje u upitniku procijeniti manje istinitima od onih koji su njemački jezik učili u školi, no ovim se istraživanjem to nije potvrdilo. Naime, obje su grupe ispitanika podjednako procijenile istinitost navedenih tvrdnji. Možda bi se to moglo objasniti činjenicom da su ispitanici prve skupine na njemačkome govornom području većinom boravili kao djeca, a da su odrastali i sazrijevali na hrvatskome govornom području kojega karakteriziraju određene stereotipne predodžbe o Nijemcima kao pripadnicima druge kulture. S druge strane, možda su im i roditelji tijekom boravka u stranoj zemlji još intenzivnije pokušali prenijeti ono što su usvojili tijekom svoga odrastanja te vlastitu kulturu iz želje da očuvaju vezu s domovinom. Moguće je da je u pitanju i nedovoljna integriranost iseljenika u njemačko društvo, a s tim u vezi i emotivno obojena slika o drugoj kulturi.

Činjenica da su ispitanici koji e-poštom ili *chatom* komuniciraju s izvornim govornicima njemačkoga jezika tvrdnje u kategoriji navika procijenili manje istinitima, tj. prepoznali kao stereotipe, vjerojatno govori u prilog pretpostavci da komunikacija s izvornim govornikom utječe na smanjenje stereotipnih predodžbi. Statistički se značajan rezultat, međutim, nije pokazao u drugim dvjema kategorijama, a upitno je, uostalom, koliko se iz navedenoga medija može saznati o karakternim osobinama i izgledu Nijemaca.

Pretpostavka da će ispitanici koji su dulje živjeli na njemačkome govornom području tvrdnje u upitniku procijeniti manje istinitima, nije se potvrdila u ovome istraživanju. Dapače, rezultati statističke obrade pokazali su da oni ispitanici koji su dulje boravili u autentičnome okruženju tvrdnje koje se odnose na navike Nijemaca procjenjuju istinitijima. Na što upućuje taj nalaz? Postoji li mogućnost da su ispitanici u svome okruženju zaista imali takva sociokulturalna iskustva s izvornim govornicima uslijed kojih tvrdnje u upitniku ne prepoznaju kao stereotipe, već ih smatraju u većoj mjeri istinitima ili je pak u pitanju odrastanje u iseljeničkoj obitelji koja na osobit (emotivno obojen) način promatra pripadnike druge kulture?

Rezultate ovoga istraživanja svakako bi valjalo provjeriti na većem uzorku te, uz uključivanje drugih varijabli, provesti daljnja istraživanja kako bi se utvrdilo koji sve čimbenici utječu na stvaranje i umanjivanje (a možda i uklanjanje) stereotipnih predodžbi u studenata koji njemački jezik i kulturu usvajaju na akademskoj razini.

5. ZAKLJUČNA PROMIŠLJANJA

Budući da je i kod ove skupine ispitanika, iako specifične s obzirom na predmet interesa i bavljenja, utvrđeno postojanje stereotipnih predodžbi o Nijemcima, postavlja se pitanje o metodičkim implikacijama provedenoga istraživanja. Bausinger (1988) na primjer navodi kako se stereotip u svakom slučaju može uzeti kao djelomično ispravno polazište koje zahtijeva daljnje modifikacije i objašnjenja, da ga treba sagledati u svoj njegovoj kompleksnosti, objasniti i relativizirati kako bi se stvorila što stvarnija slika ciljne, prije svega svakodnevnog kulture. O'Sullivan (1992) ističe kako treba osvijestiti različitost kultura i učiniti je polazištem razumijevanja.

Prenošenje znanja o kulturi i civilizaciji njemačkoga govornog područja na studiju njemačkoga jezika i književnosti u Rijeci povjereno je stranim lektorima - izvornim govornicima jezika cilja u okviru za to predviđenoga kolegija. No, višegodišnje iskustvo predavača na kolegijima jezičnoga modula pokazalo je da je u procesu stjecanja jezične kompetencije te njene društveno-kulturne sastavnice nekad potrebno poznavati i razumjeti polazišnu kulturu kako bi se nekim fenomenima poput stereotipa moglo pristupiti s razumijevanjem. Stereotipne predodžbe mogle bi se u okviru kolegija jezičnoga modula, posebice na

početnoj godini studija, iskoristiti kao polazište u posredovanju sociokulturalnih znanja o zemljama njemačkoga govornog područja prvenstveno kroz kontrastivni pristup i usporedbu sa sličnim ili s različitim fenomenima u vlastitoj kulturi i to s ciljem razvijanja empatije, tolerancije i prihvaćanja druge/strane kulture kao osobite i stoga poželjne, što je na tragu smjernica koje daje ZEROJ. U procesu osvješćivanja (i eventualnoga minimiziranja i uklanjanja) stereotipa, a time i razvijanja interkulturalne komunikacijske kompetencije, odlučujuću bi ulogu trebao odigrati nastavnik primjereno osposobljen za posredovanje takvih sadržaja koji bi u učenika/studenata razvijao kritički odnos prema vlastitoj i stranoj kulturi.

LITERATURA

- Balažić Bulc, T., Požgaj Hadži, V. (2009): *Stereotipi o govornicima stranih jezika*. U: Granić, J. (ur.), *Jezična politika i jezična stvarnost*: Zagreb, HDPL, 499-508.
- Bausinger, H. (1988): *Stereotypie und Wirklichkeit*. Jahrbuch Deutsch als Fremdsprache 14, 157-170.
- Bilić-Štefan, M. (2006): *Uključivanje interkulturalne komunikacijske kompetencije u poučavanje stranih jezika*. *Odgojne znanosti*, 8, 1, 226-231.
- Bilić-Štefan, M. (2008): *Interkulturalna komunikacijska kompetencija u udžbenicima za engleski jezik u osnovnoj školi*. *Odgojne znanosti*, 10, 1, 231-240.
- Bogdanić, S., Cindrić, I. (2009): *Podizanje svjesnosti studenata o nekim kulturnim i jezičnim stereotipima učenjem stranoga jezika u tercijarnom obrazovanju*. *Metodika* 19, 10/2, 347-353.
- de Lucia, V. (1998): *Inter-multikulturelle Pädagogik und Fremdsprachenerwerb*. KDV-Info – Konferenzbericht: Kulturraum Mittelmeer 7, 13, 131-135.
- Desnica-Žerjavić, N. (2006): *Strani akcent*. Zagreb, FF Press.
- Glahn, R. (2005): *Kommunikation im globalen Geschäftsleben*. Frankfurt am Main, Peter Lang GmbH.
- Huth, M. (1998): *Interkultureller Fremdsprachenunterricht*. KDV-Info – Konferenzbericht: Kulturraum Mittelmeer 7, 13, 148-152.
- Ivanetić, N., Mance, K., Žagar, P. (2002): *Ist der Abbau von Stereotypen nur die Aufgabe der Fremdsprachenlehrer/innen*. KDV-Info – Konferenzbericht: Europa – Mitteleuropa – Mittelmeerraum 11, 20, 131-134.
- Krumm, H.-J. (1992): *Bilder im Kopf*. *Fremdsprache Deutsch* 6, 16-19.
- Levy-Hillerich, D. (2005): *Deutsch als Fremdsprache im studienbegleitenden Unterricht an Hochschulen und Universitäten*. KDV-Info – Tagungsbericht: Fremdsprachenvermittlung und Mobilität in Europa. *Diskussionsrunde Bologna* 14, 26/27, 102-109.
- Mihaljević Djigunović, J. (1993): *Investigation of Attitudes and Motivation in Early Foreign Language Learning: a Follow-up Study*. U: Vilke, M. i dr. (ur.), *Children*

- and Foreign Languages: Zagreb, Faculty of Philosophy, University of Zagreb, 45-71.
- Namgaliys, J. (1998): *Interkulturelles Lernen – Erfahrungen und Gedanken aus der Praxis*. KDV-Info – Konferenzbericht: Kulturraum Mittelmeer 7, 13, 162-171.
- Novak Milić, J. (2006): *Međukulturalna kompetencija u nastavi stranoga i drugoga jezika*. Strani jezici 35, 3, 269-276.
- O'Sullivan, E. (1992): *Aktuelles Fachlexikon*. Fremdsprache Deutsch 6, str. 65.
- Petravić, A. (2010): *Udžbenik stranog jezika kao mjesto susreta kultura*. Zagreb, Školska knjiga.
- Šenjug, A. (2008): *Stav učenika viših razreda osnovne škole prema Nijemcima*. Metodika 17, 9/2, 310-317.
- Vrhovac, Y. (1999): *Podučavanje elemenata strane kulture*. U: Vrhovac, Y. i sur. (ur.), *Strani jezik u osnovnoj školi*: Zagreb, Naprijed, 235-241.
- Zajednički europski referentni okvir za jezike – učenje, poučavanje, vrednovanje* (2005): Zagreb, Školska knjiga.
- <http://zif.spz.tu-darmstadt.de/jg-12-3/beitrag/Camerer.htm> (10. 2. 2011.)
- <http://zif.spz.tu-darmstadt.de/jg-13-1/beitrag/Maijala1.htm> (10. 2. 2011.)

DO STEREOTYPES HELP OR HINDER THE ACQUISITION OF INTERCULTURAL COMMUNICATIVE COMPETENCE?

This research is based on the idea that modern foreign language teaching should aim to develop intercultural communicative competence, especially in accordance with the guidelines provided in the Common European Framework of Reference for Languages (CEFR). With this aim in mind we looked into stereotypical notions of students of the German Language and Literature. Students were asked to assess the verity of claims distributed into three categories: physical appearance, character, and habits. The analysis showed statistically relevant assessment of claims in certain categories, which points to possible methodological implications. The results could be helpful in considering the use of stereotypes in teaching German at university level, as well as in considering the role of the teacher in teaching L2 culture as an important part of intercultural communicative competence.

Keywords: stereotypes, intercultural communicative competence, German as a foreign language, university level learning

Prilog 1: Popis čestica iz upitnika po kategorijama

Izgled	Karakterne osobine	Navike
1. Nijemci imaju plavu kosu.	1. Nijemci su točni.	1. Nijemci vole putovati.
2. Nijemci su svijetle puti.	2. Nijemci su uredni.	2. Nijemci vole kućne ljubimce.
3. Nijemci su debeli.	3. Nijemci su čisti.	3. Nijemci puno vremena provode pred televizorom.
4. Nijemci imaju pivski trbuh.	4. Nijemci su organizirani.	4. Nijemci se malo kreću.
5. Nijemci imaju plave oči.	5. Nijemci su liberalni.	5. Nijemci vole kobasice.
6. Nijemci imaju pjegice.	6. Nijemci su radišni.	6. Nijemci vole pivo.
7. Nijemci izgledaju drugačije.	7. Nijemci su otvoreni.	7. Nijemci vole kiseli kupus.
8. Nijemci nose bijele čarape i sandale.	8. Nijemci su škrti.	8. Nijemci vole krumpir.
9. Nijemci nemaju smisla za modu.	9. Nijemci su pristojni.	9. Nijemci su veliki gurmani.